

COLECȚIA
„DUMITRU
STĂNILOAE”
SYMPOSIUM 2

(editori)
Pr. Ion Vicovan
Pr. Radu Preda
Pr. Cristian Barnea

ORTODOXIE ȘI MODERNITATE

o dezbatere necesară

ed. 2021
doxologia

Acta Simpozionului Internațional „Dimitrie Stăniloae”
ediția a VIII-a, Iași, 11-14 mai 2021

Pr. Ion Vicovan, Pr. Radu Preda, Pr. Cristian Barnea
(editori)

ORTODOXIE ȘI MODERNITATE. O DEZBATERE NECESARĂ

Acta Simpozionului Internațional „Dumitru Stăniloae”
ediția a VIII-a, Iași, 11-14 mai 2021

Coordonator serie:

Pr. dr. Cristian-Alexandru Barnea

Comitetul științific al seriei:

Pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan

Pr. prof. univ. dr. Ioan C. Teșu

Pr. conf. univ. dr. Radu Preda

Prof. univ. dr. Nicu Gavriluță

Conf. univ. dr. Constantin Iulian Damian

Pr. dr. Lucian Filip

© Doxologia, 2022

ISSN: 2821 – 6806

ISSN-L 2821 – 6806

ISBN: 978-606-9746-84-4

Pr. Ion Vicovan, Pr. Radu Preda, Pr. Cristian Barnea
(editori)

ORTODOXIE ȘI MODERNITATE. O DEZBATERE NECESARĂ

Acta Simpozionului Internațional „Dumitru Stăniloae”
ediția a VIII-a
Iași, 11-14 mai 2021

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2022

CUPRINS

Argument editorial	7
Deschiderea oficială	11
Înaltpreasfințitul Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei	14
Prof. univ. dr. Tudorel Toader	17
Pr. conf. univ. dr. Radu Preda	19
Dezbateră publică: Poate fi modernitatea ortodoxă? <i>(Prof. univ. dr. Dan Dungaciu, Conf. univ. dr. Adrian Papahagi, Sever Voinescu, Arhidiacon. lect. univ. dr. Sorin Mihalache, moderator: Pr. conf. univ. dr. Radu Preda)</i>	24
Conferința inaugurală: Ortodoxie și modernitate. Relația dintre ele și situația actuală <i>(Pr. prof. univ. dr. Gheorghe Popa)</i>	69
I. Biserica și lumea în teologia Părintelui Dumitru Stăniloae	
Dumitru Stăniloae – un răspuns de inspirație patristică la o celebră sentință carteziană <i>(Prof. univ. dr. Ștefan Afloroaei)</i>	81
Biserica și lumea în teologia Părintelui Dumitru Stăniloae <i>(Pr. prof. em. dr. Ștefan Buchiu)</i>	96
II. Abordare istorico-filosofică a secularizării	
Reflecții asupra relației dintre tradiție și modernitate în teologia părintelui Dumitru Stăniloae <i>(CȘ II dr., Academia Română, Bogdan Tătaru-Cazaban)</i>	117
Secularizarea – repere istorice. Ortodoxia – remediul ei verificat <i>(Pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan)</i>	134

III. Răspunsuri teologice la secularizare

Understanding Secularity in Orthodox Christian Contexts: An Ominous Threat or a Creative Challenge for the Church?

(Prof. univ. dr. Vasilios N. Makrides) 159

**Ortodoxie fără frontiere – dar cu limite – sau despre ispita
secularizării în modernitate** *(Pr. conf. univ. dr. Dan Sandu)* 181

Secularizarea „între lumea dezlănțuită” și „creația lui Dumnezeu.”

Pentru o teologie a paradoxului în 10 teze

(Pr. conf. univ. dr. Radu Preda) 206

IV. „Oportunitățile” secularizării: Misiune și hermeneutică

**„Creștinismul este veșnic modern” (Iuliu Scriban). Întruparea
„modernității” creștine în modernitatea timpurilor**

(Pr. prof. univ. dr. Ioan Moga) 213

Modernitate, secularizare, religie: în căutarea conjuncțiilor adecvate

(Conf. dr. Constantin Iulian Damian) 228

V. „Oportunitățile” secularizării: Biserica și pandemia (un început de dezbatere)

Viața în pandemie - un ritual inițiativ desacralizat?

(Prof. univ. dr. Nicu Gavriliuță) 246

Împărtășirea credincioșilor în tradiția ortodoxă –

provocări mai vechi și mai noi. Abordare liturgico-pastorală

(Pr. prof. univ. dr. Viorel Sava) 257

Bibliografie generală 299

Index 319

ARGUMENT EDITORIAL

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași a organizat, cu ajutorul lui Dumnezeu, în 2021, a VIII-a ediție a tradiționalului Simpozion Internațional „Dumitru Stăniloae”.

Având în vedere condițiile sanitare impuse de pandemie și starea de incertitudine permanentă, ediția din 2020 nu a mai avut loc. Într-un fel, acest gol în seria întâlnirilor noastre reflectă pe acela resimțit de mulți dintre noi. Unii au fost izolați de familiile lor, aflate la distanță, de locul de muncă, parte din activitate mutându-se în mediul virtual, de locurile și obiceiurile care formau, la un loc, mediul „normal” al vieții personale și sociale. Continuând pandemia cu tot cortegiul de restricții și fără a se întrevedea un sfârșit al ei într-un viitor apropiat, în perioada 11-14 mai 2021, am reluat seria întâlnirilor și am organizat ediția a VIII-a a acestui Simpozion, dar, de data aceasta, în format online. Mulțumim tuturor celor care au participat pentru adaptarea din mers la noile condiții tehnice, așa cum mediiile ne exprimăm recunoștința și față de cei care, din spatele ecranelor, au făcut posibil schimbul de idei.

Tema simpozionului, *Ortodoxie și modernitate. O dezbatere necesară*, aleasă și propusă de către membrii Comitetului științific încă din 2020, reprezintă, fără îndoială, unul dintre cele mai actuale subiecte care privesc Ortodoxia în raport cu lumea, cu societatea de astăzi, în care ea este chemată să anunțe Evanghelia și să-l apropie pe om de Dumnezeu, Creatorul, Mântuitorul, dar și Proniatorul făpturii Sale. Pentru unii, Biserica, mai ales prin mesajul ei, exprimat în structura liturgică sau tonul omiletic-catehetic, pare anacronică, irelevantă pentru omul modern sau „omul recent”, după o expresie a unui cunoscut filosof contemporan. Pentru alții, mai cu seamă în aceste vremuri grele, marcate de pandemie, de crize de tot felul – economice, energetice și, nu în ultimul rând, geostrategice, dar și de

drame individuale, cumpene destinale, cum ar fi depresia - boala sufletească a secolului -, Biserica rămâne singura mângâiere și nădejde, reper constant, nefalsificat de mode trecătoare și nici aflat la dispoziția negocierilor ideologice. Între constatări de genul „doar Biserica ne-a mai rămas” și chemarea, uneori cu glas ridicat, ca „Biserica să se reformeze”, se întinde plaja unei confruntări mai ample și care se consumă în diferite feluri și intensități. Toate se pot subsuma, nu exclusiv din perspectiva timpului, numitului raport dintre Ortodoxie și modernitate. Or, să recunoaștem: chiar este o dezbatere necesară. Mai mult, inevitabilă. Tocmai de aceea, prin abordarea acestei teme, dorim să căutăm și să oferim posibile răspunsuri la întrebări firești privitoare la rolul și importanța Bisericii și a misiunii ei astăzi. În acest scop, au fost invitați să analizeze, să prezinte și să vină cu răspunsuri atât în cadrul dezbaterii publice, cât și în cursul celor șapte sesiuni științifice, specialiști din domeniile istoriei și teologiei, filosofiei și științei, sociologiei și antropologiei.

Organizat de Facultatea de Teologie, împreună cu Sectorul de Învățământ al Centrului Eparhial, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, formatul acestui prestigios eveniment academic, introdus în 2017 în programul activităților științifice, este unul aparte. Reușita lui nu ar fi fost posibilă fără inițiativa lansată de Arhim. dr. Hrisostom Rădășanu și activitatea constantă a membrilor comitetului științific (Pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan, Pr. conf. univ. dr. Radu Preda, Conf. univ. dr. Constantin Iulian Damian, Prof. univ. dr. Nicu Gavriluță, Pr. dr. Lucian Filip) împreună cu cea a moderatorilor fiecărei sesiuni. Memorabile sunt atelierile pe care colegii profesori le-au susținut în câteva dintre cele mai bune licee din municipiul Iași și în școlile teologice din cuprinsul Eparhiei Iașilor, precum încântătoare, asemeni unei rame potrivite pentru un tablou prețios, au fost și intervențiile corului bărbătesc „Sfântul Iosif Naniescu”, înființat și dirijat de către Pr. lect. univ. dr. Ionuț-Gabriel Nastasă.

Manifestarea academică din 2021 a fost deschisă oficial de către pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, care, în cuvântul său, a arătat, pe de o parte, importanța și necesitatea temei simpozionului, iar pe de alta, nădejdea că el va aduce roade concrete în lucrarea formativă și pastorală a Bisericii.

Lucrările simpozionului au fost binecuvântate, și de această dată, de prezența și cuvântul Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Teofan. În alocuțiunea sa, după ce a făcut o sumară și esențială incursiune în istorie, Părintele Mitropolit a subliniat importanța temei, dar și bogăția sau complexitatea ei, apelând la scrierile și viața unor teologi și sfinți contemporani precum Dumitru Stăniloae, George Florovsky, George Metallinos, Tristan Engelhardt și Sfântul Cuvios Sofronie Saharov, recent canonizat, amintind umbrele, evidențiind luminile și exprimând nădejdi în privința relației dintre ortodoxie și modernitate. La rândul său, în cadrul deschiderii oficiale, prof. univ. dr. Tudorel Toader, Rectorul primei Universități moderne a României, a menționat rolul însemnat al Facultății de Teologie în cadrul Universității, precum și actualitatea temei simpozionului, propunând spre reflecție, pentru o viitoare dezbatere academică, relația dintre lege și morală, întrucât „orice normă juridică are drept fundament normele morale, însă nu orice normă morală devine și normă juridică”.

Programul a continuat cu dezbaterea publică în cadrul căreia Părintele conf. univ. dr. Radu Preda și-a provocat invitații – prof. univ. dr. Dan Dungaciu, conf. univ. dr. Adrian Papahagi, domnul Sever Voinescu și Arhid. lect. univ. dr. Sorin Mihalache – cu întrebarea: „Poate fi modernitatea ortodoxă?”. Festinul de idei și abordări care a urmat, accesibil și astăzi pe pagina de Facebook a simpozionului, a arătat complexitatea relației dintre Ortodoxie și modernitate în context european, din perspectivă istorică, culturală, geopolitică și eclesiologică, tensiunea dintre viața trăită în Iisus Hristos și unele accente ideologice care reanimă imaginarul și viața cetății, provocând, dar și oferind spațiu de mărturisire.

Părintele profesor Gheorghe Popa a susținut prelegerea inaugurală cu tema: „Ortodoxie și modernitate. Relația dintre ele și situația actuală”, așezând cei doi termeni în relație cu secularizarea societății actuale. Ca în fiecare an, prima secțiune de intervenții fiind dedicată memoriei și operei Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, academicianul Ștefan Afloroaei și Pr. prof. emerit Ștefan Buchiu au țesut gânduri și înțelesuri pline de lumină referitoare la locul omului față de Dumnezeu, față de aproapele și față de întreaga creație.

Abordarea istorico-filosofică a secularizării a fost oferită de către domnul Bogdan Tătaru-Cazaban și de Părintele Decan Ion Vicovan, iar

răspunsurile teologice la secularizare au fost date de către domnul prof. univ. dr. Vasilios N. Makrides împreună cu Pr. conf. univ. dr. Radu Preda și Pr. conf. univ. dr. Dan Sandu. Măsura în care secularizarea aduce oportunități pentru misiune și hermeneutică a fost descifrată cu generozitate de Pr. prof. univ. dr. Ioan Moga alături de domnul prof. univ. dr. Vasile Ișan și de domnul conf. univ. dr. Iulian Damian. Ultima sesiune a fost dedicată pandemiei și consecințelor acesteia asupra vieții religioase, oferind o interpretare clarificatoare și necesară din perspectivă filosofică, liturgică și interdisciplinară, cu precădere teologică și medicală, prin participarea la dezbatere a domnului prof. univ. dr. Nicu Gavriluță, a Părintelui profesor Viorel Sava și a Părintelui Arhid. Sorin Mihalache. De altfel, dezbaterea nu și-a propus să încheie simpozionul, ci prin diversitatea și anvergura ideilor să-l deschidă spre alte domenii și orizonturi, căutând să întrevadă în lumea de astăzi, marcată de atâtea incertitudini și frământări, lucrarea plină de iubire a lui Dumnezeu față de oameni.

Mulțumim tuturor celor implicați în organizare – inclusiv formatul online se cere „amenajat” –, echipei de la Sectorul de Învățământ al Arhiepiscopiei Iașilor, ascultătorilor în timp real sau a celor care au audiat ulterior lucrările simpozionului, celor care au pus întrebări și, evident, celor care au oferit răspunsuri. Nu în cele din urmă, mulțumim redacției Editurii Doxologia a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, pentru disponibilitate și profesionalism, calități demonstrate cu prisosință la fiecare colaborare.

Editorii